

СЪД НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
TRIBUNAL DE JUSTICIA DE LA UNIÓN EUROPEA
SOUDNÍ DVŮR EVROPSKÉ UNIE
DEN EUROPÆISKE UNIONS DOMSTOL
GERICHTSHOF DER EUROPÄISCHEN UNION
EUROOPA LIIDU KOHUS
ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION
COUR DE JUSTICE DE L'UNION EUROPÉENNE
CÚIRT BHREITHIÚNAIS AN AONTAIS EORPAIGH
SUD EUROPSKE UNIE
CORTE DI GIUSTIZIA DELL'UNIONE EUROPEA

LUXEMBOURG

EIROPAS SAVIENĪBAS TIESA
EUROPOS SAJUNGOS TEISINGUMO TEISMAS
AZ EURÓPAI UNIÓ BÍRÓSÁGA
IL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA TAL-UNJONI EWROPEA
HOF VAN JUSTITIE VAN DE EUROPESE UNIE
TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ
TRIBUNAL DE JUSTIÇA DA UNIÃO EUROPEIA
CURTEA DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE
SÚDNY DVOR EURÓPSKEJ ÚNIE
SODIŠČE EVROPSKE UNIJE
EUROOPAN UNIONIN TUOMIOISTUIN
EUROPEISKA UNIONENS DOMSTOL

STANOWISKO RZECZNIKA GENERALNEGO
MACIEJA SZPUNARA
przedstawione w dniu 24 września 2014 r.¹

Sprawa C-376/14 PPU

**C.
przeciwko
M.**

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym
złożony przez Supreme Court (Irlandia)]

Pilny tryb prejudycjalny – Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości
– Współpraca sądowa w sprawach cywilnych – Rozporządzenie (WE)
nr 2201/2003 – Konwencja haska z dnia 25 października 1980 r. dotycząca
cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę – Pojęcie „zwykłego
pobytu” dziecka po rozwodzie rodziców – Zgodne z prawem zabranie dziecka do
innego państwa członkowskiego – Bezprawne zatrzymanie

¹ – Język oryginału: angielski.

I – Wprowadzenie

1. Francusko-brytyjska para rozwiodła się. Mają małe dziecko. Matka, na podstawie wyroku sądu francuskiego, zabiera dziecko ze sobą z Francji do Irlandii. Siedem miesięcy później francuski sąd apelacyjny uchyla ten wyrok, a zgodnie z jego orzeczeniem dziecko winno pozostawać pod pieczę ojca. Matka nie wydaje dziecka ojcu.

2. Gdzie znajduje się i gdzie znajdowało się miejsce zwykłego pobytu dziecka? Czy doszło do uprowadzenia poprzez bezprawne zatrzymanie? Przed tymi pytaniami staje Supreme Court (Irlandia) w kontekście niniejszego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

3. Powszechnie wiadomo, że w porządku prawnym Unii Europejskiej kwestię jurysdykcji w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej reguluje rozporządzenie Rady (WE) nr 2201/2003², zwane także „rozporządzeniem Bruksela IIa (jak również Bruksela II bis)”. Powszechnie wiadomo również, że w Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę z dnia 25 października 1980 r., przyjętej w ramach Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego³ (zwanej dalej „konwencją haską z 1980 r.”), określono procedurę powrotu dziecka.

4. Rozstrzygnięcie przez ustawodawcę Unii kwestii właściwego wyważenia relacji pomiędzy tymi dwoma aktami prawnymi można znaleźć w art. 11 rozporządzenia nr 2201/2003. Niniejsza sprawa, z pogranicza zastosowania konwencji haskiej z 1980 r. i rozporządzenia nr 2201/2003, dotyczy wykładni tego przepisu i wzajemnego stosunku pomiędzy rozporządzeniem nr 2201/2003 a konwencją haską z 1980 r.

II – Ramy prawne

A – *Konwencja haska z 1980 r.*

5. Artykuł 1 konwencji haskiej z 1980 r. stanowi:

„Przedmiotem niniejszej konwencji jest:

a) zapewnienie niezwłocznego powrotu dzieci bezprawnie uprowadzonych lub zatrzymanych w jednym z umawiających się państw oraz

[...].”

² – Rozporządzenie z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.U. L 338, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 6, s. 243; sprostowanie Dz.U. 2009, L 347, s. 32).

³ – Dostępnej na stronie internetowej: <http://www.hcch.net/upload/conventions/txt28en.pdf>.

6. Zgodnie z art. 3 tej konwencji:

„Uprowadzenie lub zatrzymanie dziecka będzie uznane za bezprawne, jeżeli:

- a) nastąpiło naruszenie prawa do opieki przyznanego określonej osobie, instytucji lub innej organizacji, wykonywanego wspólnie lub indywidualnie, na mocy ustawodawstwa państwa, w którym dziecko miało miejsce stałego pobytu bezpośrednio przed uprowadzeniem lub zatrzymaniem, oraz
- b) w chwili uprowadzenia lub zatrzymania prawa te były skutecznie wykonywane wspólnie lub indywidualnie albo byłyby tak wykonywane, gdyby nie nastąpiło uprowadzenie lub zatrzymanie.

Prawo do opieki określone w punkcie a) może wynikać w szczególności z mocy samego prawa, z orzeczenia sądowego lub administracyjnego albo z ugody mającej moc prawną w świetle przepisów ustawodawstwa tego państwa”.

7. Artykuł 12 konwencji haskiej z 1980 r. ma następujące brzmienie:

„Jeżeli dziecko zostało bezprawnie uprowadzone lub zatrzymane w rozumieniu artykułu 3, a w chwili wpłynięcia wniosku do władzy sądowej lub administracyjnej umawiającego się państwa, w którym znajduje się dziecko, upłynął okres krótszy niż jeden rok od dnia uprowadzenia lub zatrzymania, zainteresowana władza zarządza niezwłoczne wydanie dziecka.

Władza sądowa lub administracyjna powinna również zarządzić wydanie dziecka, nawet po upływie jednego roku, o którym mowa w ustępie poprzedzającym, chyba że zostało ustalone, że dziecko przystosowało się już do swego nowego środowiska.

Jeżeli władza sądowa lub administracyjna państwa wezwanego ma podstawy, by sądzić, że dziecko zostało zabrane do innego państwa, może ona zawiesić działanie lub oddalić wniosek o wydanie dziecka”.

8. Artykuł 13 konwencji stanowi:

„Bez względu na postanowienia artykułu poprzedzającego władza sądowa lub administracyjna państwa wezwanego nie jest obowiązana zarządzić wydanie dziecka, jeżeli osoba, instytucja lub organizacja sprzeciwiająca się wydaniu dziecka wykaże, że:

- a) osoba, instytucja lub organizacja opiekująca się dzieckiem faktycznie nie wykonywała prawa do opieki w czasie uprowadzenia lub zatrzymania albo zgodziła się lub później wyraziła zgodę na uprowadzenie lub zatrzymanie; lub

- b) istnieje poważne ryzyko, że powrót dziecka naraziłby je na szkodę fizyczną lub psychiczną albo w jakikolwiek inny sposób postawiłby je w niekorzystnej sytuacji.

Władza sądowa lub administracyjna może również odmówić zarządzenia powrotu dziecka, jeżeli stwierdzi, że dziecko sprzeciwia się powrotowi oraz że osiągnęło ono wiek i stopień dojrzałości, przy którym właściwe jest uwzględnienie jego opinii.

Przy ocenie okoliczności określonych w niniejszym artykule władza sądowa lub administracyjna powinna brać pod uwagę informacje dotyczące sytuacji społecznej dziecka, dostarczone przez organ centralny lub inną właściwą władzę państwa miejsca stałego pobytu dziecka”.

9. Artykuł 16 konwencji haskiej z 1980 r. ma następujące brzmienie:

„Po otrzymaniu zawiadomienia o bezprawnym uprowadzeniu lub zatrzymaniu dziecka w rozumieniu artykułu 3 władze sądowe lub administracyjne umawiającego się państwa, do którego dziecko zostało uprowadzone lub w którym zostało zatrzymane, nie będą mogły decydować merytorycznie o prawie do opieki, dopóki nie zostanie ustalone, że wymogi określone przez niniejszą konwencję co do zwrotu dziecka nie zostały spełnione lub jeżeli w stosownym czasie po tym zawiadomieniu nie wpłynął wniosek sporządzony na podstawie niniejszej konwencji”.

10. Artykuł 19 konwencji haskiej z 1980 r. stanowi:

„Orzeczenie dotyczące zwrotu dziecka, wydane zgodnie z [konwencją haską z 1980 r.], nie narusza istoty prawa do opieki”.

B – *Prawo Unii*

11. Motyw 17 rozporządzenia nr 2201/2003 ma następujące brzmienie:

„W przypadku bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania dziecka powinno się niezwłocznie zarządzić jego powrót; w tym celu nadal powinna mieć zastosowanie konwencja haska z dnia 2[5] października 1980 r., którą uzupełniają przepisy niniejszego rozporządzenia, w szczególności jej art. 11. Sądy państwa członkowskiego, do którego dziecko zostało bezprawnie uprowadzone lub w którym zostało bezprawnie zatrzymane, powinny mieć w szczególnych, należycie uzasadnionych przypadkach możliwość sprzeciwienia się jego powrotowi. Powinno być jednak możliwe zastąpienie takiego orzeczenia przez późniejsze orzeczenie sądu państwa członkowskiego, w którym dziecko miało zwykły pobyt przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem. Jeżeli takie orzeczenie wymaga powrotu dziecka, powrót powinien nastąpić bez potrzeby przeprowadzenia szczególnego postępowania w sprawie uznania i wykonania tego

orzeczenia w państwie członkowskim, do którego dziecko zostało bezprawnie uprowadzone”.

12. Artykuł 2 tego rozporządzenia, zatytułowany „Definicje”, stanowi:

„Na użytek niniejszego rozporządzenia:

[...]

- 7) »odpowiedzialność rodzicielska« oznacza ogół praw i obowiązków, które zostały przyznane osobie fizycznej lub prawnej orzeczeniem, z mocy prawa lub poprzez prawnie wiążące porozumienie, dotyczących osoby lub majątku dziecka. Pojęcie to obejmuje w szczególności pieczę nad dzieckiem oraz prawo do osobistej styczności z dzieckiem;
- 8) »podmiot odpowiedzialności rodzicielskiej« oznacza każdą osobę, na której spoczywa odpowiedzialność rodzicielska za dziecko;
- 9) »piecza nad dzieckiem« obejmuje prawa i obowiązki związane z opieką nad osobą dziecka, w szczególności prawo do określania miejsca pobytu dziecka;
- 10) »prawo do osobistej styczności z dzieckiem« obejmuje w szczególności prawo do zabrania dziecka na czas ograniczony do innego miejsca niż miejsce zwykłego pobytu;
- 11) »bezprawne uprowadzenie albo zatrzymanie dziecka« oznacza uprowadzenie lub zatrzymanie dziecka, jeżeli:
 - a) narusza to prawo do pieczy nad dzieckiem, które na mocy orzeczenia, z mocy prawa lub poprzez prawnie wiążące porozumienie przysługuje zgodnie z prawem państwa członkowskiego, w którym dziecko bezpośrednio przed uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt;oraz
 - b) pod warunkiem, że prawo pieczy nad dzieckiem było, wspólnie lub samemu, faktycznie wykonywane w czasie uprowadzenia lub zatrzymania dziecka lub byłoby wykonywane, gdyby uprowadzenie lub zatrzymanie nie nastąpiło. Za wspólne wykonywanie pieczy nad dzieckiem uznaje się sytuację, gdy jeden podmiot odpowiedzialności rodzicielskiej na mocy orzeczenia lub z mocy prawa nie może stanowić o miejscu pobytu dziecka bez zgody innego podmiotu odpowiedzialności rodzicielskiej”.

13. Rozdział II rozporządzenia nr 2201/2003 zatytułowany „Jurysdykcja” zawiera sekcję 2 zatytułowaną „Odpowiedzialność rodzicielska” (art. 8–15).

14. Artykuł 8 rozporządzenia nr 2201/2003 jest zatytułowany „Jurysdykcja ogólna” i ma następujące brzmienie:

„1. W sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej jurysdykcję mają sądy państwa członkowskiego, w którym w chwili wniesienia pozwu lub wniosku dziecko ma zwykły pobyt.

2. Ustęp 1 ma zastosowanie z zastrzeżeniem przepisów art. 9, 10 i 12”.

15. Artykuł 9, zatytułowany „Utrzymanie jurysdykcji wynikającej z poprzedniego miejsca zwykłego pobytu dziecka”, stanowi:

„1. W przypadku zgodnego z prawem przeprowadzenia się dziecka z jednego państwa członkowskiego do innego i uzyskania przez nie nowego zwykłego pobytu jurysdykcja sądów poprzedniego zwykłego pobytu dziecka zostaje utrzymana, w drodze wyjątku od art. 8, przez okres trzech miesięcy po przeprowadzce, w celu dokonania zmiany wydanego w tym państwie członkowskim orzeczenia dotyczącego prawa do osobistej styczności z dzieckiem wydanego w tym państwie członkowskim przed przeprowadzeniem się dziecka, jeżeli osoba uprawniona zgodnie z tym orzeczeniem do osobistej styczności z dzieckiem nadal zwykle przebywa w państwie członkowskim poprzedniego zwykłego pobytu dziecka.

2. Ustęp [1] nie ma zastosowania, jeżeli osoba uprawniona do osobistej styczności w rozumieniu ust. 1 uznała jurysdykcję sądów państwa członkowskiego nowego zwykłego pobytu dziecka poprzez udział w postępowaniu przed tymi sądami, nie kwestionując ich jurysdykcji”.

16. Artykuł 10 jest zatytułowany „Jurysdykcja w przypadkach uprowadzenia dziecka”. Stanowi on, co następuje:

„W przypadku bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania dziecka jurysdykcja sądów państwa członkowskiego, w którym dziecko bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt, zostaje utrzymana do chwili uzyskania przez dziecko zwykłego pobytu w innym państwie członkowskim oraz:

a) każda z osób, instytucji lub innych jednostek sprawujących pieczę nad dzieckiem przyzwoliła na uprowadzenie lub zatrzymanie;

lub

b) dziecko przebywało w tym innym państwie członkowskim przez co najmniej rok od chwili, w której osoba, instytucja lub inna jednostka

sprawująca pieczę nad dzieckiem dowiedziała się lub powinna była się dowiedzieć o miejscu jego pobytu, dziecko zadomowiło się w swoim nowym otoczeniu oraz spełniony jest jeden z następujących warunków:

- (i) w ciągu roku od chwili, w której sprawujący pieczę nad dzieckiem dowiedział się lub powinien był się dowiedzieć o miejscu pobytu dziecka, nie został złożony żaden pozew lub wniosek o powrót dziecka do właściwych organów państwa członkowskiego, do którego dziecko zostało uprowadzone lub w którym jest zatrzymane;
- (ii) pozew lub wniosek o powrót wniesiony przez sprawującego pieczę nad dzieckiem został cofnięty, a żaden nowy wniosek nie został złożony w terminie określonym w ppkt (i);
- (iii) postępowanie przed sądem w państwie członkowskim, w którym dziecko miało zwykły pobyt bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem, zostało zakończone zgodnie z art. 11 ust. 7;
- (iv) sądy państwa członkowskiego, w którym dziecko miało zwykły pobyt bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem, wydały orzeczenie o prawie do pieczy nad dzieckiem, w którym nie zarządziły powrotu dziecka”.

17. Artykuł 11, zatytułowany „Powrót dziecka”, stanowi:

„1. Jeżeli osoba, instytucja lub inna jednostka sprawująca pieczę nad dzieckiem wnosi pozew lub wniosek do właściwych organów państwa członkowskiego o wydanie orzeczenia na podstawie Konwencji haskiej z dnia 25 października 1980 r. dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę (dalej zwana »konwencją haską z 1980 r.«), w celu doprowadzenia do powrotu dziecka bezprawnie uprowadzonego lub zatrzymywanego w państwie członkowskim innym niż państwo, w którym dziecko bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt, stosuje się ust. 2–8.

2. W przypadku zastosowania art. 12 i 13 konwencji haskiej z 1980 r. należy zapewnić dziecku możliwość bycia wysłuchanym w toku postępowania, o ile nie wydaje się to niewłaściwe ze względu na jego wiek lub stopień dojrzałości.

3. Sąd, do którego wniesiono pozew lub wniosek o powrót dziecka zgodnie z ust. 1, w ramach postępowania dotyczącego takiego pozwu lub wniosku działa szybko, stosując najszybsze procedury przewidziane w prawie krajowym.

Bez uszczerbku dla akapitu pierwszego sąd wydaje swoje orzeczenie nie później niż sześć tygodni od wniesienia pozwu lub wniosku, chyba że na skutek nadzwyczajnych okoliczności nie jest to możliwe.

4. Sąd nie może odmówić powrotu dziecka na podstawie art. 13 lit. b) konwencji haskiej z 1980 r., jeżeli ustalono, że zostały podjęte stosowne działania w celu zapewnienia ochrony dziecka po jego powrocie.

5. Sąd nie może odmówić zarządzenia powrotu dziecka, jeżeli osoba, która wniosła pozew lub wniosek o powrót dziecka, nie miała możliwości bycia wysłuchaną.

6. Jeżeli sąd wydał orzeczenie odmawiające zarządzenia powrotu dziecka na podstawie art. 13 konwencji haskiej z 1980 r., sąd ten musi natychmiast, bezpośrednio lub za pośrednictwem swojego organu centralnego, przekazać odpis orzeczenia odmawiającego zarządzenia powrotu dziecka oraz odpowiednich dokumentów, w szczególności protokołu rozpraw przed sądem, sądowi właściwemu lub organowi centralnemu w państwie członkowskim, w którym dziecko bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt, zgodnie z prawem krajowym. Wszystkie wymienione dokumenty zostają przedłożone sądowi w ciągu miesiąca od daty orzeczenia odmawiającego zarządzenia powrotu.

7. O ile jedna ze stron postępowania nie wszczęła postępowania przed sądami państwa członkowskiego, w którym dziecko bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt, sąd albo organ centralny, który otrzymuje informacje wymienione w ust. 6, musi powiadomić o tym strony i wezwać je do przedstawienia obserwacji sądowi, zgodnie z prawem krajowym, w terminie trzech miesięcy od daty powiadomienia, aby sąd mógł zbadać kwestię pieczy nad dzieckiem.

Bez uszczerbku dla przepisów jurysdykcyjnych zawartych w niniejszym rozporządzeniu sąd zamyka sprawę, jeżeli w przewidzianym terminie nie wpłyną do sądu żadne obserwacje.

8. Niezależnie od orzeczenia odmawiającego zarządzenia powrotu dziecka na podstawie art. 13 konwencji haskiej z 1980 r. każde późniejsze orzeczenie zarządzające powrót dziecka, wydane przez sąd mający jurysdykcję zgodnie z niniejszym rozporządzeniem, jest wykonalne zgodnie z przepisami rozdziału III sekcja 4, w celu zapewnienia powrotu dziecka”.

18. Artykuł 12 nosi tytuł „Pozostałe jurysdykcje” i stanowi:

„1. Sądy państwa członkowskiego mające jurysdykcję w przypadku pozwu lub wniosku o rozwód, separację lub unieważnienie małżeństwa na podstawie art. 3 mają jurysdykcję w każdej sprawie dotyczącej odpowiedzialności rodzicielskiej związanej z pozwem lub wnioskiem, jeżeli:

- a) na co najmniej jednym z małżonków spoczywa odpowiedzialność rodzicielska w odniesieniu do dziecka;

oraz

- b) jurysdykcja tych sądów została wyraźnie lub w inny jednoznaczny sposób uznana przez małżonków lub podmioty odpowiedzialności rodzicielskiej w chwili wszczęcia postępowania oraz jest zgodna z dobrem dziecka.

2. Jurysdykcja wykonywana zgodnie z ust. 1 ustaje:

- a) gdy orzeczenie uwzględniające albo oddalające wniosek o rozwód, separację albo unieważnienie małżeństwa stało się prawomocne;
- b) w przypadkach, w których postępowanie dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej jeszcze się toczy w chwili określonej w lit. a) – gdy orzeczenie w tym postępowaniu stało się prawomocne;
- c) gdy postępowania, o których mowa w lit. a) i b) zostały zakończone z innej przyczyny.

3. Sądy państwa członkowskiego mają również jurysdykcję w odniesieniu do odpowiedzialności rodzicielskiej w postępowaniach innych niż te, o których mowa w ust. 1, jeżeli:

- a) dziecko ma istotny związek z tym państwem członkowskim, w szczególności z uwagi na fakt, że jeden z podmiotów odpowiedzialności rodzicielskiej ma zwykły pobyt w tym państwie członkowskim lub dziecko posiada obywatelstwo tego państwa członkowskiego;

oraz

- b) jurysdykcja sądów została wyraźnie lub w inny jednoznaczny sposób uznana przez wszystkie strony postępowania w chwili wszczęcia postępowania oraz jest zgodna z dobrem dziecka.

4. Jeżeli dziecko ma zwykły pobyt w państwie trzecim, które nie jest stroną Konwencji haskiej z dnia 19 października 1996 r. o jurysdykcji, właściwym prawie, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dziecka, należy uznać jurysdykcję na podstawie niniejszego artykułu za zgodną z dobrem dziecka, w szczególności jeśli przeprowadzenie postępowania w danym państwie trzecim okazuje się niemożliwe”.

19. Zgodnie z art. 16, zatytułowanym „Wszczęcie postępowania przed sądem”:

„1. Uznaje się, że postępowanie przed sądem zostało wszczęte:

- a) w chwili, w której pismo wszczynające postępowanie lub pismo równorzędne jest wniesione do sądu, pod warunkiem że powód lub wnioskodawca nie zaniechał następnie podjęcia czynności, do których podjęcia był obowiązany celem doręczenia pisma stronie przeciwnej;

lub

- b) jeżeli pismo musi być doręczone przed wniesieniem do sądu, w chwili, w której organ odpowiedzialny za doręczenie otrzymał pismo, pod warunkiem że powód lub wnioskodawca nie zaniechał następnie podjęcia czynności, do których podjęcia był obowiązany celem wniesienia pisma do sądu”.

20. Artykuł 19, zatytułowany „Zawisłość sprawy i postępowania zależne”, ma następujące brzmienie:

„1. Jeżeli pozwy lub wnioski o rozwód, separację albo unieważnienie małżeństwa między tymi samymi stronami zostały wniesione do sądów różnych państw członkowskich, sąd, do którego pozew lub wniosek wniesiono później, zawiesza z urzędu postępowanie do czasu ustalenia jurysdykcji sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek.

2. Jeżeli pozwy lub wnioski dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej w odniesieniu do tego samego dziecka oraz na tej samej podstawie roszczenia zostały wniesione do sądów różnych państw członkowskich, sąd, do którego pozew lub wniosek wniesiono później, zawiesza z urzędu postępowanie do czasu ustalenia jurysdykcji sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek.

3. Jeżeli ustalona została jurysdykcja sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek, sąd, do którego pozew lub wniosek wniesiono później, stwierdza brak swej jurysdykcji na rzecz tego sądu.

W takim przypadku strona, która wniosła pozew lub wniosek do sądu, przed którym wszczęto postępowanie później, może wnieść ten pozew lub wniosek do sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek”.

C – *Prawo irlandzkie*

21. Child Abduction and Enforcement of Custody Orders Act⁴ 1991 (ustawa z 1991 r. w sprawie przypadków uprowadzenia dzieci i wykonywania orzeczeń dotyczących pieczy nad dzieckiem) zapewnia wykonanie postanowień konwencji haskiej z 1980 r. w irlandzkim porządku prawnym. Ustawę tę zmieniono European Communities (Judgments in Matrimonial Matters and Matters of Parental Responsibility) Regulations, 2005 [rozporządzeniem z 2005 r. wydanym w ramach Wspólnot Europejskich (orzeczenia w sprawach małżeńskich oraz

⁴ – Dostępnej na stronie internetowej: <http://www.irishstatutebook.ie/1991/en/act/pub/0006/>.

w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej]] (S.I. 112 z 2005 r.)⁵, aby uwzględnić rozporządzenie nr 2201/2003 w sprawach dotyczących zastosowania konwencji haskiej z 1980 r. pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej.

III – Stan faktyczny i przebieg postępowania

22. Spór zawisły przed sądem odsyłającym dotyczy bezprawnego zatrzymania dziecka H., posiadającego obywatelstwo francuskie, urodzonego we Francji w dniu 14 lipca 2008 r. jako dziecko pary będącej wówczas małżeństwem, C., ojca, obywatela Francji, oraz M., matki, obywatelstwa brytyjskiego, urodzonej w Anglii jako córka irlandzkich rodziców.

23. Relacje w małżeństwie rodziców popsuły się wkrótce po narodzinach dziecka. W dniu 17 listopada 2008 r. matka złożyła pozew o rozwód we Francji. Od tamtej pory między rodzicami trwa maraton sądowy o prawa rodzicielskie w stosunku do dziecka⁶.

24. W dniu 2 kwietnia 2012 r. sąd rodzinny w Angoulême orzekł rozwód pomiędzy stronami, postanawiając, że jest on skuteczny od dnia 7 kwietnia 2009 r. W wyroku tym sąd postanowił również, że władza rodzicielska wobec dziecka będzie sprawowana łącznie przez obydwójce rodziców, z tym że miejsce zwykłego pobytu dziecka powinno być przy matce. Zmiana miejsca pobytu miała następować stopniowo i stać się w pełni skuteczna z dniem 7 lipca 2012 r.⁷. Sąd ten zezwolił matce na ustanowienie miejsca pobytu z dzieckiem w Irlandii. Sąd uregulował prawo ojca do osobistej styczności z dzieckiem z uwzględnieniem ewentualnego wyjazdu matki do Irlandii (raz w miesiącu).

25. W dniu 23 kwietnia 2012 r. ojciec wniósł apelację od rozstrzygnięcia w przedmiocie odpowiedzialności rodzicielskiej. Wniósł on o zawieszenie rygoru natychmiastowej wykonalności orzeczenia w części dotyczącej zezwolenia na wyjazd matki do Irlandii.

26. W dniu 5 lipca 2012 r. pierwszy prezes sądu apelacyjnego w Bordeaux oddalił wniosek o zawieszenie rygoru natychmiastowej wykonalności.

27. W dniu 12 lipca 2012 r. matka i dziecko przeprowadzili się do Irlandii i pozostają tam do dnia dzisiejszego. Zgodnie z informacjami przekazanymi przez sąd odsyłający matka nie wykonała orzeczenia z dnia 2 kwietnia 2012 r., nakazującego jej zezwolenie ojcu na osobistą styczność z dzieckiem.

⁵ – Dostępnym na stronie internetowej: <http://www.irishstatutebook.ie/2005/en/si/0112.html>.

⁶ – W zakresie, w jakim spór sądowy toczył się przed rozwodem, nie zostanie on tutaj omówiony z uwagi na brak znaczenia dla rozpatrywanej sprawy.

⁷ – Stosowne postanowienia zawarte w orzeczeniu mają następujące brzmienie: „Fixe la résidence habituelle de l’enfant au domicile de la mère à compter du 7 juillet 2012”.

28. W dniu 5 marca 2013 r. sąd apelacyjny w Bordeaux, orzekając w przedmiocie apelacji od orzeczenia z dnia 2 kwietnia 2012 r., postanowił o łącznym wykonywaniu władzy rodzicielskiej oraz o tym, że dziecko powinno zamieszkiwać z ojcem z zastrzeżeniem określonych praw do osobistej styczności z dzieckiem i do zakwaterowania dla matki.

29. W dniu 29 maja 2013 r. ojciec, poprzez specjalne wezwanie, wystąpił do sądów irlandzkich o zarządzenie powrotu dziecka do miejsca zwykłego pobytu we Francji na podstawie art. 12 konwencji haskiej z 1980 r. w celu wykonania postanowień sądów francuskich w sprawie pieczy oraz przysługujących mu praw do pieczy i osobistej styczności z dzieckiem, a także uznanie, że matka bezprawnie zatrzymała dziecko w Irlandii.

30. Na rozprawie przed sądem rodzinnym w Niort w dniu 2 lipca 2013 r. ojciec wniósł o wydanie postanowienia przenoszącego wyłącznie na niego władzę rodzicielską i zakazującego zabierania dziecka z Francji. Matka zgłosiła zastrzeżenia proceduralne w odniesieniu do postępowania przed sądami irlandzkimi, które wszczęto w dniu 29 maja 2013 r.

31. W dniu 10 lipca 2013 r. sąd rodzinny w Niort wydał orzeczenie oddalające zastrzeżenia proceduralne zgłoszone przez matkę, uznając, że sprawa tocząca się przed sądami irlandzkimi nie dotyczyła istoty pieczy i brak było niebezpieczeństwa sporu o jurysdykcję, ponieważ sąd irlandzki „nie wydaje się mieć jurysdykcji do orzekania w kwestii powrotu dziecka, którego miejsce zwykłego pobytu, stanowiące istotę sporu, zostało ustalone w postępowaniu apelacyjnym we Francji na mocy niedawnego orzeczenia”. Sąd rodzinny w Niort przyznał ojcu wyłączną władzę rodzicielską, zarządził powrót dziecka do domu ojca we Francji i zakazał zabierania dziecka z Francji bez jego zgody. Od tego czasu dziecko nie powróciło do Francji.

32. W dniu 13 sierpnia 2013 r. High Court of Ireland oddalił wniosek o zarządzenie powrotu dziecka do Francji na mocy art. 12 konwencji haskiej z 1980 r. i wniosek o wydanie oświadczenia w sprawie uznania zatrzymania dziecka przez matkę w Irlandii za bezprawne (art. 3 konwencji haskiej z 1980 r.)⁸.

⁸ – Z treści wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że High Court of Ireland orzekł zarówno w kwestii wniosku o zarządzenie powrotu dziecka, *jak i* wniosku o wydanie (tak zwanego) „oświadczenia” stwierdzającego bezprawność zatrzymania. Gdyby ten wniosek o wydanie „oświadczenia” miał stanowić, jak wydaje się zakładać sąd odsyłający, wniosek o wydanie „orzeczenia lub oświadczenia [...] stwierdzającego, że uprowadzenie lub zatrzymanie było bezprawne w rozumieniu art. 3 konwencji”, o którym mowa w art. 15 konwencji haskiej z 1980 r., byłoby to według mnie dziwne. Orzeczenie zarządzające powrót na podstawie art. 12 konwencji haskiej z 1980 r. i „orzeczenie lub oświadczenie stwierdzające, że uprowadzenie lub zatrzymanie było bezprawne w rozumieniu art. 3 konwencji”, o którym mowa w art. 15 konwencji haskiej z 1980 r., to dwie zupełnie różne kwestie. W moim rozumieniu konwencji haskiej z 1980 r. nie można złożyć obu wniosków w ramach tej samej jurysdykcji. „Orzeczenie lub oświadczenie stwierdzające, że uprowadzenie lub zatrzymanie było bezprawne w rozumieniu art. 3 konwencji” należy bowiem uzyskać od organu w ramach jurysdykcji,

Sąd ten uznał, że z materiału dowodowego wynika, iż miejscem zwykłego pobytu dziecka jest Irlandia od mniej więcej lipca 2012 r., kiedy matka wraz z dzieckiem przeprowadziła się do Irlandii. Sędzia orzekł, że było to przeprowadzenie zgodne z prawem w świetle orzeczenia sądu rodzinnego w Angoulême z dnia 2 kwietnia 2012 r.

33. W dniu 10 października 2013 r. ojciec odwołał się od orzeczenia High Court. W postępowaniu przed Supreme Court podniósł on w szczególności, że zgodne z prawem zabranie może stać się bezprawnym zatrzymaniem, że sądy irlandzkie związane są orzeczeniami sądów francuskich jako sądów, przed którymi najpierw wszczęto postępowanie i które były właściwe w przedmiocie pieczy nad dzieckiem, oraz że w orzeczeniu z dnia 10 lipca 2013 r. francuski sąd rodzinny w Niort potwierdził, iż jest on jedynym sądem właściwym na podstawie rozporządzenia nr 2201/2003 oraz iż miejscem zwykłego pobytu dziecka jest Francja.

34. Matka twierdzi w szczególności, że na podstawie orzeczenia sądu w Angoulême z dnia 2 kwietnia 2012 r. była ona uprawniona do decydowania o zwykłym pobycie dziecka bez zgody ojca dziecka oraz że miejsce zwykłego pobytu dziecka zmieniło się po jego zabranii do Irlandii, a zatem przed marcem 2013 r. dziecko miało zwykły pobyt w Irlandii, a trwałe zatrzymanie dziecka w Irlandii nie było bezprawne.

35. W kontekście sprawy dotyczącej procedury powrotu zawisłej przed Supreme Court, zwrócił się on do Trybunału z trzema pytaniami prejudycjalnymi w przedmiocie wykładni rozporządzenia nr 2201/2003 (zob. pkt 39 poniżej).

36. W dniu 18 grudnia 2013 r. ojciec złożył wniosek do sędziego proceduralnego (Master) High Court of Ireland na podstawie art. 28 rozporządzenia nr 2201/2003 o wykonanie orzeczenia sądu apelacyjnego w Bordeaux z dnia 5 marca 2013 r. Wniosek został uwzględniony, a zawiadomienie o orzeczeniu zostało doręczone matce w dniu 20 grudnia 2013 r.

37. Matka z kolei złożyła wniosek o zawieszenie postępowania w sprawie wykonania. Wniosek zarejestrowano w High Court w Irlandii w dniu 9 maja 2014 r. Aktualnie brak jest informacji na temat wyniku tego postępowania.

38. W dniu 7 stycznia 2014 r. matka wniosła skargę kasacyjną (pourvoi en cassation) od orzeczenia sądu apelacyjnego w Bordeaux z dnia 5 marca 2013 r. do Cour de Cassation we Francji. Rozprawę wyznaczono na dzień 25 czerwca 2014 r. Obecnie także brak jest informacji o wyniku tego postępowania.

w której nie wszczęto postępowania w sprawie zarządzenia powrotu w trybie art. 12 konwencji haskiej z 1980 r.

IV – Pytania prejudycjalne

39. Na mocy postanowienia z dnia 31 lipca 2014 r., które wpłynęło do Trybunału Sprawiedliwości w dniu 7 sierpnia 2014 r., Supreme Court zwrócił się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Czy istnienie francuskiego postępowania dotyczącego pieczy nad dzieckiem uniemożliwia w okolicznościach niniejszej sprawy powstanie miejsca zwykłego pobytu w Irlandii?
- 2) Czy ojciec albo francuskie sądy zachowują prawo pieczy nad dzieckiem, w ten sposób że bezprawne jest zatrzymanie dziecka w Irlandii?
- 3) Czy sądy irlandzkie są uprawnione do rozważenia kwestii zwykłego pobytu dziecka w okolicznościach, w jakich zamieszkuje ono w Irlandii od lipca 2012 r., w którym to czasie jego zabranie do Irlandii nie nastąpiło z naruszeniem prawa francuskiego?”.

V – W przedmiocie trybu pilnego

40. Na mocy tego samego postanowienia z dnia 31 lipca 2014 r. sąd odsyłający wniósł o zastosowanie do niniejszego odesłania prejudycjalnego trybu pilnego przewidzianego w art. 107 regulaminu postępowania przed Trybunałem. W uzasadnieniu wniosku sąd ten wskazał, że – zgodnie z motywem 17 rozporządzenia nr 2201/2003 – w przypadku bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania dziecka powinno się niezwłocznie zarządzić jego powrót.

41. Trzecia izba Trybunału, zgodziwszy się z propozycją sędziego sprawozdawcy i po wysłuchaniu rzecznika generalnego, postanowiła w dniu 14 sierpnia 2014 r. uwzględnić wniosek sądu odsyłającego o rozpoznanie odesłania prejudycjalnego w trybie pilnym. Wnioskodawca i strona przeciwna w postępowaniu głównym oraz Komisja Europejska przedstawili swoje uwagi na piśmie. Wskazani wyżej uczestnicy oraz rząd francuski wzięli udział w rozprawie w dniu 22 września 2014 r.

VI – Ocena

A – Uwagi wstępne

42. We wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd odsyłający czyni odniesienia do szeregu przepisów rozporządzenia nr 2201/2003. W szczególności zwraca się o wykładnię art. 2, 12, 19 i 24 rozporządzenia nr 2201/2003, przy czym ponadto wydaje się opierać swój tok rozumowania na art. 8, 9, 10, 13, 16, 17 i 23 tego rozporządzenia. Poza tym treść wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym pozwala przypuszczać, że zdaniem sądu odsyłającego zastosowanie ma art. 19 ust. 2 rozporządzenia nr 2201/2003 dotyczący zawisłości sprawy.

43. Na tle powyższych rozważań, zanim przejdę do propozycji odpowiedzi na trzy pytania prejudycjalne, należy wyjaśnić kilka kwestii.

1. W przedmiocie dopuszczalności pytań prejudycjalnych

44. Na wstępie należy zauważyć, że postępowanie przed sądem odsyłającym wszczęto w kontekście wniosku o powrót na mocy konwencji haskiej z 1980 r., o której mowa w art. 11 rozporządzenia nr 2201/2003.

45. Z tego względu konieczne jest zwięzłe wyjaśnienie związku prawnego między konwencją haską z 1980 r. a art. 11 rozporządzenia nr 2201/2003, przy czym związek ten należy rozpatrywać z perspektywy historycznej.

46. Pierwotnie zarówno konwencja Bruksela II⁹, jak i rozporządzenie Bruksela II¹⁰, będące poprzednikiem rozporządzenia nr 2201/2003, miały na celu rozdzielenie konwencji haskiej z 1980 r. i przepisów wspólnotowych dotyczących jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej. Dlatego też art. 4 rozporządzenia Bruksela II zawierał zaledwie odniesienie do konwencji haskiej z 1980 r.¹¹. Poza tym odniesieniem nie nawiązano już w tekście do konwencji haskiej z 1980 r. W toku procedury prawodawczej prowadzącej do przyjęcia rozporządzenia nr 2201/2003 w swoim projekcie rozdziału III Komisja pierwotnie zaproponowała wewnątrzspółnotowy system dla procedury powrotu¹². Mimo że system ten nie miał całkowicie zastąpić konwencji haskiej z 1980 r.¹³, jego skutkiem zasadniczo byłoby „uwpólnotowienie” procedury powrotu. Wniosku

⁹ – Zobacz dokument Rady z dnia 28 maja 1998 r. w sprawie sporządzenia, na podstawie art. K.3 Traktatu o Unii Europejskiej, konwencji w sprawie właściwości oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich (Dz.U. C 221, s. 1). Konwencja ta nigdy nie weszła w życie, ponieważ została zastąpiona rozporządzeniem Bruksela II w następstwie „uwpólnotowienia” współpracy sądowej w sprawach cywilnych poprzez przeniesienie stosownego rozdziału z dawnego filaru trzeciego do filaru pierwszego (część III tytuł IV traktatu WE) wraz z wejściem w życie traktatu z Amsterdamu w dniu 1 maja 1999 r.

¹⁰ – Rozporządzenie Rady (WE) nr 1347/2000 z dnia 29 maja 2000 r. w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej za dzieci obojga małżonków (Dz.U. L 160, s. 19 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 1, s. 209).

¹¹ – Artykuł ten zatytułowano „Urowadzenie dzieci” i miał on następujące brzmienie: „Sądy sprawujące jurysdykcję w rozumieniu art. 3 wykonują swoją funkcję zgodnie z Konwencją haską z dnia 25 października 1980 r. dotyczącą cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, w szczególności jej art. 3 i 16”.

¹² – Zobacz wniosek dotyczący rozporządzenia Rady w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 i zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 44/2001 w sprawach alimentacyjnych (COM(2002)222 final/2, Dz.U. 2002, C 203 E, s. 155).

¹³ – Zobacz art. 61 lit. e) wniosku, op.cit.

nie przyjęto, a zamiast tego wybrano rozwiązanie kompromisowe: procedura powrotu nadal opiera się na konwencji haskiej z 1980 r., ale uzupełnia ją art. 11 rozporządzenia nr 2201/2003¹⁴.

47. Zgodnie z art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003, jeżeli osoba sprawująca pieczę nad dzieckiem wnosi pozew lub wniosek do właściwych organów państwa członkowskiego o wydanie orzeczenia na podstawie konwencji haskiej z 1980 r., w celu doprowadzenia do powrotu dziecka bezprawnie uprowadzonego lub zatrzymywanego w państwie członkowskim innym niż państwo, w którym dziecko bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt, stosuje się art. 11 ust. 2–8 tego rozporządzenia.

48. Z brzmienia art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 jasno wynika, że w przepisie tym nie określono w sposób bezpośredni, który sąd jest właściwy do rozpatrywania kwestii powrotu dziecka¹⁵. Przeciwnie, zawarto w nim odniesienie do „właściwych organów”^[16] państwa członkowskiego [do których składa się wniosek lub pozew] o wydanie orzeczenia na podstawie konwencji haskiej z 1980 r.”. Artykuł 11 ust. 1 nie stanowi zatem sam w sobie podstawy prawnej do wydania orzeczenia zarządzającego powrót¹⁷. Taka podstawa prawna ma źródło w innych przepisach prawa krajowego lub międzynarodowego.

49. W związku z tym musi toczyć się postępowanie na podstawie konwencji haskiej z 1980 r., aby zastosowanie miał art. 11 rozporządzenia nr 2201/2003. Postępowanie to zasadniczo opisano w art. 12 i 13 w związku z art. 3 konwencji haskiej z 1980 r. Co do zasady zadaniem sądu krajowego jest ustalenie, czy doszło do bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania dziecka z miejsca jego zwykłego pobytu.

50. Artykuł 11 rozporządzenia nr 2201/2003 uzupełnia¹⁸ procedurę powrotu wynikającą z konwencji haskiej z 1980 r. w sposób następujący: ust. 2 i 5 nakładają obowiązek wysłuchania dziecka w toku postępowania, w ust. 3 zobowiązuje się sądy, przed którymi wszczęto postępowanie, do szybkiego działania, a w ust. 4 podkreśla się, że jeżeli zostały podjęte stosowne działania

¹⁴ – Zobacz w szczególności P. McEleavy, *The new child abduction regime in the European Union: symbiotic relationship or forced partnership?*, 1 *Journal of Private International Law*, s. 5–34, w szczególności s. 8–14.

¹⁵ – Zobacz m.in. J. Rieck, *Kindesentführung und die Konkurrenz zwischen dem HKÜ und der EheEuGVVO 2003 (Brüssel IIa)*, *Neue Juristische Wochenschrift*, 2008, s. 182–185, w szczególności s. 184.

¹⁶ – Wyróżnienie moje.

¹⁷ – Trafnie zwraca na to uwagę M. Frank, w: M. Gebauer, T. Wiedmann, *Zivilrecht unter europäischem Einfluss*, 2. Aufl., Stuttgart 2010, Kapitel 29, pkt 42.

¹⁸ – Zobacz motyw 17 rozporządzenia nr 2201/2003.

w celu zapewnienia ochrony dziecka po jego powrocie, sąd nie może odmówić powrotu dziecka na podstawie art. 13b konwencji haskiej z 1980 r. Niemniej jednak podstawowy cel art. 11 rozporządzenia nr 2201/2003 zawiera się w ust. 6 i nast. W razie gdy sąd wydaje orzeczenie odmawiające zarządzenia powrotu dziecka na podstawie art. 13 konwencji haskiej z 1980 r., wówczas do sądów w państwie członkowskim, w którym dziecko bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt, należy ostatnie słowo w sprawie powrotu¹⁹. Tego rodzaju usprawnienie procedury określonej w konwencji haskiej z 1980 r. jest ostatecznie uzasadnione zacieśnieniem współpracy i zwiększeniem zaufania między państwami członkowskimi Unii Europejskiej²⁰.

51. Bezsprzeczne jest, że w zakresie, w jakim art. 11 rozporządzenia nr 2201/2003 pokrywa się z konwencją haską z 1980 r., art. 11 ma pierwszeństwo²¹, przy czym konwencja pozostaje w mocy w odniesieniu do spraw, których nie obejmuje rozporządzenie²².

52. Fakt, że postępowanie w niniejszej sprawie określa zasadniczo konwencja haska z 1980 r., rodzi wątpliwość co do tego, czy pytania przedstawione Trybunałowi są w ogóle dopuszczalne, innymi słowy, czy Trybunał jest właściwy do dokonania wykładni konwencji haskiej z 1980 r., o której mowa w art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003²³.

53. W tym kontekście należy podkreślić, że chociaż Unia jest członkiem Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego²⁴, nie jest jednak stroną konwencji haskiej z 1980 r., natomiast wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej są stronami tej konwencji²⁵.

¹⁹ – Zostało to określone jako „istotna zmiana w metodologii dotyczącej uprowadzania dzieci”, P.R. Beaumont, P.E. McEleavy, *Private International Law*, A.E. Anton, 3rd edition, Edinburgh 2011, pkt 17.100, s. 838.

²⁰ – Zobacz T. Rauscher, Parental Responsibility Cases under the new Council Regulation „Brussels IIA”, 5 *The European Legal Forum*, 2005, s. I-37–46, w szczególności s. 43.

²¹ – Zobacz art. 60 lit. e) rozporządzenia nr 2201/2003.

²² – Zobacz art. 62 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003.

²³ – W celu zapoznania się ze szczegółową analizą kwestii ogólnej dotyczącej właściwości Trybunału w związku z wykładnią umów międzynarodowych zob. opinia rzecznik generalnej J. Kokott w sprawie *TNT Express Nederland* (C-533/08, EU:C:2010:50, pkt 45 i nast.).

²⁴ – Zobacz decyzja Rady z dnia 5 października 2006 r. w sprawie przystąpienia Wspólnoty do Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego (2006/719/WE) (Dz.U. L 297, s. 1).

²⁵ – Zobacz tabela statusu konwencji haskiej z 1980 r. dostępna na stronie internetowej: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid= 24.

54. Brzmienie rozporządzenia nr 2201/2003 w wielu miejscach jest podobne do brzmienia konwencji. W niniejszej sprawie uwidacznia się to w szczególności w definicjach prawnych zawartych w art. 2 rozporządzenia nr 2201/2003 z jednej strony oraz pojęciach stosowanych w art. 3 i 12 konwencji haskiej z 1980 r. z drugiej strony. Ponadto, poprzez odniesienie do konwencji haskiej z 1980 r., w art. 11 rozporządzenia nr 2201/2003 powtórzono część terminologii z tej konwencji.

55. W takiej sytuacji wykładnia dokonana przez Trybunał, nawet w kontekście konwencji haskiej z 1980 r., jest bez wątpienia pomocna dla celów zagwarantowania równoległego i spójnego zastosowania z rozporządzeniem, zapewnienia jednolitego stosowania rozporządzenia nr 2201/2003 oraz przyczynienia się do spójnej wykładni konwencji haskiej z 1980 r. w odniesieniu do 28 państw członkowskich Unii Europejskiej²⁶.

56. Trybunał zwykle przyjmuje liberalne podejście w przedmiocie wykładni procedury powrotu na gruncie konwencji haskiej z 1980 r. i art. 11 rozporządzenia nr 2201/2003. W sprawie *McB.*²⁷, w której obowiązkiem sądu krajowego w świetle prawa irlandzkiego było dokonanie wykładni konwencji haskiej z 1980 r. w taki sam sposób jak rozporządzenia nr 2201/2003, Trybunał uznał pytanie dotyczące konwencji haskiej z 1980 r. za dopuszczalne²⁸. W tym samym wyroku Trybunał wskazał ponadto, że ponieważ uprowadzenia dzieci z jednego państwa członkowskiego do drugiego wchodzą obecnie w zakres całości normatywnej składającej się z postanowień konwencji haskiej z 1980 r. uzupełnionych przepisami rozporządzenia nr 2201/2003, przy czym przepisy rozporządzenia mają pierwszeństwo w zakresie stosowania tego rozporządzenia,

²⁶ – W szczególności chodzi tu o sytuację, gdy trudno jest ustalić, które części art. 11 rozporządzenia nr 2201/2003 jedynie nawiązują do konwencji haskiej z 1980 r., a które faktycznie stanowią jej uzupełnienie, chociaż, jak starałem się wykazać wyżej, dokonanie takiego rozróżnienia jest możliwe.

²⁷ – Wyrok *McB.*, C-400/10 PPU, EU:C:2010:582.

²⁸ – Zobacz wyrok *McB.* (EU:C:2010:582, pkt 35), w którym Trybunał stwierdził, że „[w] niniejszej sprawie sąd krajowy uważa, iż wykładnia rozporządzenia nr 2201/2003, a w szczególności jego art. 2 pkt 11, jest mu niezbędna dla rozpoznania zawisłego przed nim wniosku o wydanie orzeczenia lub oświadczenia stwierdzającego, że uprowadzenie lub zatrzymanie dzieci, których dotyczy sprawa przed sądem krajowym, było bezprawne. Z właściwych przepisów krajowych, tj. z art. 15 ustawy z 1991 r. w sprawie przypadków uprowadzenia dzieci i wykonywania orzeczeń dotyczących pieczy nad dzieckiem, w brzmieniu zmienionym rozporządzeniem z 2005 r. wydanym w ramach Wspólnot Europejskich (orzeczenia w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej) wynika zresztą, że w razie uprowadzenia dziecka do innego państwa członkowskiego to właśnie o zgodności z prawem tego uprowadzenia do światła art. 2 rozporządzenia nr 2201/2003 sąd krajowy powinien się wypowiedzieć, gdy wpłynie do niego żądanie wydania takiego orzeczenia lub oświadczenia w trybie art. 15 konwencji haskiej z 1980 r.”.

okazało się, że wykładnia, o której dokonanie wnosił sąd odsyłający, nie była bez znaczenia dla celów orzeczenia, które sąd ten powinien był wydać²⁹.

57. Podsumowując, wydaje mi się, że istnieją uzasadnione przesłanki ku temu, aby udzielić odpowiedzi na pytania przedstawione w niniejszej sprawie, dając tym samym sądowi odsyłającemu wskazówki dotyczące rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku o powrót dziecka.

2. Brak stanu zawisłości sprawy

58. W kontekście art. 19 ust. 2 rozporządzenia nr 2201/2003 zawisłość sprawy ma miejsce, jeżeli pozwy lub wnioski dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej w odniesieniu do tego samego dziecka oraz na tej samej podstawie zostały wniesione do sądów różnych państw członkowskich. Celem tego przepisu jest uniknięcie wydania sprzecznych orzeczeń³⁰.

59. Taka sytuacja nie zachodzi w niniejszej sprawie. Wszystkie postępowania toczące się przed sądami francuskimi mają za przedmiot kwestię odpowiedzialności rodzicielskiej, a dokładniej ustalenia praw do pieczy i do osobistej styczności w odniesieniu do dziecka. Natomiast przed sądami irlandzkimi nie toczy się żadne postępowanie, które co do istoty dotyczy kwestii odpowiedzialności rodzicielskiej. Postępowania toczące się przed sądami irlandzkimi są dwojakiego rodzaju. Po pierwsze, postępowanie w niniejszej sprawie, w którym ojciec złożył do sądów irlandzkich wnioski o zarządzenie powrotu dziecka do Francji³¹ zgodnie z art. 12 konwencji haskiej z 1980 r. w związku z art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003. Po drugie, postępowanie w sprawie wykonania orzeczenia sądu apelacyjnego w Bordeaux z dnia 5 marca 2013 r. zgodnie z art. 28 rozporządzenia nr 2201/2003.

60. Z uwagi na to, że przedmiot postępowania toczącego się w Irlandii w związku z niniejszą sprawą różni się od przedmiotu postępowań we Francji, nie zachodzi stan zawisłości sprawy. Z tego względu nieistotne jest, czy nadal „toczą się postępowania w sprawie wszczęte”³² przed sądami francuskimi.

3. Brak konieczności zrzeczenia się jurysdykcji

61. Ponadto z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że sąd odsyłający dąży do uzyskania od Trybunału odpowiedzi w celu ustalenia,

²⁹ – Zobacz wyrok *McB.*, EU:C:2010:582, pkt 36, 37.

³⁰ – Zobacz wyrok *Purrucker*, C-296/10, EU:C:2010:665, pkt 67.

³¹ – Odnośnie do „oświadczenia” stwierdzającego bezprawność zatrzymania zob. moje komentarze w przypisie 8 powyżej.

³² – Wyrażenie zastosowane przez sąd odsyłający.

czy „konieczne jest *zrzeczenie się jurysdykcji*[³³] przez sądy irlandzkie na rzecz sądów francuskich zgodnie z rozporządzeniem nr 2201/2003”. W tym kontekście sąd odsyłający twierdzi także, że „z zastrzeżeniem najbardziej wyjątkowych okoliczności sądy irlandzkie, stosując rozporządzenie, zrzekną się jurysdykcji na rzecz sądu, przed którym najpierw wszczęto postępowanie, który zachowuje jurysdykcję (art. 19 ust. 3 rozporządzenia)”.

62. Mając na uwadze, że jak wyjaśniono powyżej, w niniejszej sprawie przed sądami irlandzkimi nie wszczęto postępowań co do istoty dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, a jedynie złożono wnioski o powrót dziecka, kwestia zrzeczenia się jurysdykcji nie zachodzi. Orzeczenie co do istoty sprawy może zostać wydane po dokonaniu ustalenia, że nie nastąpi powrót dziecka w trybie konwencji haskiej z 1980 r. i art. 11 rozporządzenia nr 2201/2003³⁴.

4. Przepisy nieistotne dla niniejszego postępowania

63. Z powyższych rozważań wynika zatem, że sąd odsyłający faktycznie zmierza do ustalenia, w jaki sposób stosować konwencję haską z 1980 r. i art. 11 rozporządzenia nr 2201/2003, korzystając z definicji prawnych zamieszczonych w art. 2 rozporządzenia nr 2201/2003. W kontekście zawisłej przed nim sprawy sąd nie musi stosować art. 8, 9, 10, 12, 23 i 24 rozporządzenia nr 2201/2003, a tym samym nie potrzebuje uzyskać ich wykładni, co pokrótce omówię poniżej.

64. Artykuł 8 jest ogólnym przepisem jurysdykcyjnym w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej. Stanowi on, że w sprawach władzy rodzicielskiej jurysdykcję mają sądy państwa członkowskiego, w którym w chwili wniesienia pozwu lub wniosku dziecko ma zwykły pobyt. Z uwagi na to, że niniejsza sprawa nie dotyczy co do istoty odpowiedzialności rodzicielskiej, zastosowanie art. 8 można od razu wykluczyć.

65. Na zasadzie wyjątku od art. 8, art. 9 przewiduje, że w przypadku zgodnego z prawem przeprowadzenia się dziecka z jednego państwa członkowskiego do innego i uzyskania przez nie nowego zwykłego pobytu jurysdykcja sądów poprzedniego pobytu dziecka zostaje utrzymana przez okres trzech miesięcy po przeprowadzce w celu dokonania zmiany wydanego w tym państwie członkowskim orzeczenia dotyczącego *prawa do osobistej styczności z dzieckiem* wydanego w tym państwie członkowskim przed przeprowadzeniem się dziecka. Prawo do osobistej styczności z dzieckiem zdefiniowano w art. 2 ust. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 w ten sposób, że obejmuje ono w szczególności prawo do zabrania dziecka na czas ograniczony do innego miejsca niż miejsce zwykłego pobytu.

³³ – Wyróżnienie moje.

³⁴ – Wynika to także jasno z art. 16 konwencji haskiej z 1980 r.

66. Nie ulega wątpliwości, że niniejsza sprawa nie dotyczy prawa do osobistej styczności z dzieckiem, ale czegoś zupełnie innego³⁵: ojciec nie ubiega się ani o możliwość zabrania dziecka do innego miejsca niż miejsce zwykłego pobytu dziecka³⁶, ani o możliwość uczynienia tego na czas ograniczony. Ojciec pragnie zyskać stałą pieczę nad dzieckiem poprzez wniosek o wydanie orzeczenia zarządzającego powrót dziecka na podstawie konwencji haskiej z 1980 r.

67. Podobnie art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 nie może mieć zastosowania w niniejszej sprawie. W myśl tego przepisu w przypadku bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania dziecka jurysdykcja sądów państwa członkowskiego, w którym dziecko bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt, zostaje utrzymana do chwili uzyskania przez dziecko zwykłego pobytu w innym państwie członkowskim, jeżeli spełnione są dalsze warunki. Ten przepis także dotyczy istoty odpowiedzialności rodzicielskiej, a nie, jak w niniejszej sprawie, orzeczenia zarządzającego powrót.

68. Ten sam tok rozumowania odnosi się do braku zastosowania w niniejszej sprawie art. 12 dotyczącego pozostałych jurysdykcji³⁷.

69. Artykuły 23³⁸ i 24³⁹ rozporządzenia nr 2201/2003 nie mają znaczenia w niniejszej sprawie, gdyż dotyczą uznawania orzeczeń, a nie jest to przedmiotem niniejszej sprawy.

B – W przedmiocie pytania pierwszego

70. Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający dąży w istocie do uzyskania wykładni pojęcia „stałego/zwykłego pobytu”, o którym mowa w art. 3 konwencji

³⁵ – Wydaje mi się, że High Court przeoczył ten aspekt w swoim wyroku z dnia 13 sierpnia 2013 r., op.cit. Zobacz w szczególności pkt 35 i 52 tego wyroku, dostępnego na stronie internetowej: <http://www.bailii.org/ie/cases/IEHC/2013/H460.html>.

³⁶ – Ojciec twierdzi, że miejscem zwykłego pobytu jest Francja.

³⁷ – W każdym razie po wniesieniu pozwu lub wniosku do sądu właściwego sąd ten zasadniczo zachowuje jurysdykcję, nawet jeżeli dziecko uzyskuje zwykły pobyt w innym państwie członkowskim w toku postępowania sądowego. Zasada ta znana jest jako *zasada perpetuatio fori*. Zobacz K. Weitz, *Jurysdykcja krajowa w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej w prawie wspólnotowym*, w: 16 *Kwartalnik Prawa Prywatnego*, 2007, s. 81–154, w szczególności s. 126, który w sposób trafny opisuje tę zasadę jako *perpetuatio iurisdictionis*. W wyniku zastosowania tej zasady zmiana zwykłego pobytu dziecka w toku postępowania sama w sobie nie stanowi podstawy do zmiany (odpadnięcia) jurysdykcji. Zobacz w tym względzie *Praktyczny przewodnik Komisji Europejskiej dotyczący stosowania nowego II rozporządzenia brukselskiego*, Bruxelles 2005, s. 15, dostępny pod adresem: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_new_brussels_ii_pl.pdf.

³⁸ – Podstawy nieuznania orzeczenia dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej.

³⁹ – Zakaz badania jurysdykcji państwa członkowskiego pochodzenia.

haskiej z 1980 r. oraz w art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003. Można przypuszczać, że sąd odsyłający powziął wątpliwość co do tego, czy zaistniała jakakolwiek możliwość, aby dziecko uzyskało zwykły pobyt poza Francją w kontekście toczącego się we Francji postępowania dotyczącego prawa do pieczy.

71. Do celów rozpatrzenia wniosku o zarządzanie powrotu na podstawie konwencji haskiej z 1980 r., o której mowa w art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003, znaczenie ma jedynie miejsce zwykłego pobytu dziecka bezpośrednio przed zarzucanym bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem⁴⁰.

72. W tym kontekście należy podkreślić, że przeciwnie niż w odniesieniu do art. 8, 9, 10 i 12 dla celów art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 pojęcie zwykłego pobytu nie jest łącznikiem określającym jurysdykcję z uwagi na to, iż jak wyjaśniono powyżej, artykuł ten nie dotyczy przyznania jurysdykcji, ale uruchamiania zastosowania procedury powrotu.

73. W świetle powyższego orzecznictwo Trybunału dotyczące zwykłego pobytu w kontekście art. 8 i 10 rozporządzenia nr 2201/2003 może posłużyć jako zbiór wytycznych w odniesieniu do rozpatrywanego pytania. Moja analiza tego aspektu może być zwięzła, gdyż wydaje się, że sąd odsyłający gruntownie zapoznał się z istotnym orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości, a pojęcie zwykłego pobytu określa poprzez odniesienie do dwóch wyroków: *A*⁴¹ i *Mercredi*⁴².

74. Rozporządzenie nr 2201/2003 nie zawiera definicji zwykłego pobytu. Z użycia przymiotnika „zwykły” można wnioskować jedynie, że pobyt musi charakteryzować pewną trwałość lub regularność⁴³. Jak podkreślił Trybunał⁴⁴, pojęcie zwykłego pobytu jest powiązane z zasadą dobra dziecka, w szczególności kryterium bliskości⁴⁵.

75. Określając zwykły pobyt, Trybunał uwzględnia okoliczności faktyczne.

76. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem pojęcie „zwykłego pobytu” odpowiada miejscu, gdzie dziecko wykazuje pewną integrację ze środowiskiem

⁴⁰ – *A* nie, w myśl art. 8 rozporządzenia nr 2201/2003, miejsce zwykłego pobytu dziecka w chwili wniesienia pozwu lub wniosku.

⁴¹ – Wyrok *A*, C-523/07, EU:C:2009:225.

⁴² – Wyrok *Mercredi*, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829.

⁴³ – *Ibidem*, pkt 44.

⁴⁴ – *Ibidem*, pkt 46.

⁴⁵ – Zobacz motyw 12 rozporządzenia nr 2201/2003.

społecznym i rodzinnym. W tym względzie należy w szczególności wziąć pod uwagę trwałość, zgodność z prawem, warunki oraz motywy pobytu i przenosin rodziny do danego państwa członkowskiego, obywatelstwo dziecka, miejsce i warunki uczęszczania do szkoły, znajomość języków, a także więzi rodzinne i społeczne dziecka w tym państwie członkowskim⁴⁶. Ponadto zwykły pobyt musi charakteryzować się określonym czasem trwania, odzwierciedlającym dostateczny stopień trwałości⁴⁷. Należy uwzględnić wiek dziecka oraz fakt, że z reguły środowiskiem małego dziecka jest w istocie środowisko rodzinne, tworzone przede wszystkim przez osobę bądź osoby stanowiące punkt odniesienia, z którymi dziecko żyje, które w rzeczywistości zajmują się dzieckiem i o nie dbają⁴⁸.

77. Należy podkreślić, że do sądów krajowych należy ustalenie zwykłego pobytu dziecka przy uwzględnieniu wszystkich istotnych okoliczności faktycznych danego przypadku⁴⁹.

78. Z powołanego orzecznictwa wynika, że zwykły pobyt należy rozumieć jako pojęcie faktyczne. Taka wykładnia znajduje potwierdzenie w sprawozdaniu wyjaśniającym do konwencji haskiej z 1980 r., które w tym względzie jest stanowcze. Według brzmienia tego sprawozdania „pojęcie miejsca stałego pobytu jest dobrze ugruntowane w Haskiej Konferencji, w ramach której uznaje się je za kwestię czysto faktyczną, odróżniając ją w tym względzie od miejsca zamieszkania”⁵⁰.

⁴⁶ – Zobacz wyrok [A](#), EU:C:2009:225, pkt 44.

⁴⁷ – Zobacz wyrok [Mercredi](#), EU:C:2010:829, pkt 51.

⁴⁸ – *Ibidem*, pkt 54.

⁴⁹ – *Ibidem*, pkt 56. W wyroku tym Trybunał położył także nacisk na *zamiar* osiedlenia się osoby będącej podmiotem odpowiedzialności rodzicielskiej wraz z dzieckiem w innym państwie członkowskim, manifestujący się w pewnych oznakach zewnętrznych, jak zakup lub najem mieszkania, wskazujących na zmianę miejsca zwykłego pobytu. O ile w niniejszej sprawie zamiar matki należy z pewnością w odpowiedni sposób uwzględnić jako okoliczność faktyczną, o tyle podkreślenia wymaga fakt, że nacisk, jaki Trybunał kładzie na kwestię zamiaru, należy rozpatrywać w kontekście okoliczności faktycznych sprawy *Mercredi*, w której okres przebywania matki w innym państwie członkowskim był bardzo krótki. Istotnie, jak wskazuje R. Lamont, *Habitual residence and Brussels IIbis: developing concepts for European private international family law*, 3 *Journal of Private International Law*, 2007, s. 261–281, w szczególności s. 263: „Zamiar ustanowienia zwykłego pobytu po bardzo krótkim okresie oznaczał, że intencje osiedlenia się danej osoby stały się istotne dla określenia ich zwykłego pobytu”.

⁵⁰ – Zobacz E. Pérez-Vera, *Explanatory Report*, Madrid, April 1981, pkt 66, dostępne na stronie internetowej: <http://www.hcch.net/upload/expl28.pdf>.

79. Ponadto w doktrynie dotyczącej konwencji haskiej z 1980 r. pojęcie miejsca stałego pobytu także rozpatruje się jako element stanu faktycznego⁵¹. To samo można powiedzieć odnośnie do doktryny dotyczącej rozporządzenia nr 2201/2003 i jego poprzedników⁵² lub ogólnie prawa prywatnego międzynarodowego⁵³. Istotne jest to, gdzie faktycznie znajduje się centrum życia dziecka⁵⁴.

80. Mając na uwadze, że zwykły pobyt to pojęcie faktyczne, można powiedzieć, iż jest to okoliczność niezależna od jakiegokolwiek kwestii jej prawnego uregulowania. W przeciwnym razie art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 byłby bezcelowy, gdyż przepis ten dopuszcza uzyskanie zwykłego pobytu pomimo bezprawności uprowadzenia. Innymi słowy, uzyskanie zwykłego pobytu nie ma nic wspólnego z tym, czy przeprowadzenie było zgodne z prawem. Co do zasady uzyskanie zwykłego pobytu może nastąpić również w wyniku bezprawnego przeprowadzenia się.

81. Należy ponadto doprecyzować, że nawet jeżeli sąd rodzinny w Angoulême zastosował pojęcie „zwykłego pobytu” dziecka, aby nakazać pozostawanie dziecka w miejscu zamieszkania matki, jest to bez znaczenia w odniesieniu do kwestii, czy faktycznie dziecko uzyskało zwykły pobyt w Irlandii w rozumieniu postanowień konwencji haskiej z 1980 r. oraz przepisów rozporządzenia nr 2201/2003.

82. We wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd odsyłający wydaje się skłaniać ku wykładni, zgodnie z którą zwykły pobyt uwarunkowany jest brakiem toczących się postępowań sądowych w takim sensie, że

⁵¹ – P.R. Beaumont, P.E. McEleavy, op.cit., pkt 7.67, s. 178: „U podstaw łącznika leżą okoliczności faktyczne i właśnie to odróżnia go od miejsca zamieszkania”; T. Rauscher, *Internationales Privatrecht*, 3. Aufl., Heidelberg 2009, pkt 273, s. 65.

⁵² – Zobacz np. R. Lamont, op.cit., s. 263, który dobrze opisuje to pojęcie jako „łatwe do zastosowania i elastyczne, zmieniające się tak, jak na przestrzeni czasu zmieniają się okoliczności dotyczące osoby czy rodziny”.

⁵³ – Zobacz np. G. Kegel, K. Schurig, *Internationales Privatrecht*, München 2004, s. 471. Zobacz także M. Świerczyński w: M. Pazdan (red.), *System prawa prywatnego. Prawo prywatne międzynarodowe*, tom 20A, Warszawa 2014, pkt 113, s. 233.

⁵⁴ – W niemieckiej doktrynie prawnej terminy „Daseinsmittelpunkt” (ośrodek egzystencji) (T. Rauscher, op.cit., pkt 274, s. 65) lub „Lebensmittelpunkt” (ośrodek życia) (B. Heß, *Europäisches Zivilprozeßrecht*, Heidelberg 2010, § 7, pkt 55, s. 408) bardzo dobrze opisują tę kwestię. W celu zapoznania się z dogłębną analizą „Lebensmittelpunkt” jako miejsca więzi społecznych osoby zob. G. Kegel, Was ist gewöhnlicher Aufenthalt?, [w:] *Recht im Wandel seines sozialen und technischen Umfeldes – Festschrift für Manfred Rehbinder*, München–Bern 2002, s. 699–706, w szczególności s. 701.

postępowanie toczące się we Francji w przedmiocie prawa do pieczy uniemożliwia zmianę miejsca zwykłego pobytu dziecka z Francji do Irlandii⁵⁵.

83. Według mnie nie ma powodu, aby odchodzić od powszechnie przyjętej klasyfikacji zwykłego pobytu jako pojęcia faktycznego. Nie ma potrzeby nakładania na to pojęcie konstrukcji prawnych. Zasada pewności prawa wymaga, aby dane pojęcie można było łatwo zastosować. Gdyby przyjąć, że zwykły pobyt dziecka nie może ulec zmianie z uwagi na toczące się postępowanie, faktycznie doprowadziłoby to do sytuacji, w której uzyskanie zwykłego pobytu było niemożliwe przez nieokreślony czas. Oznaczałoby to także, że w przypadkach takich jak w niniejszej sprawie samo wniesienie apelacji miałyby znaczenie przeważające nad wszystkimi innymi okolicznościami faktycznymi, o których mowa powyżej. Nie mogło to być zamiarem autorów konwencji haskiej z 1980 r. lub prawodawcy w rozporządzeniu nr 2201/2003.

84. Zwykły pobyt należy zatem nadal interpretować jako pojęcie faktyczne. Sąd (krajowy) powinien być w stanie szybko określić miejsce zwykłego pobytu dziecka na podstawie przedstawionych sądowi dowodów dotyczących okoliczności faktycznych. W oparciu o opisane wyżej kryteria powinno to być zadanie wykonalne. Nie można oczekiwać od sądu krajowego, że będzie badał historię postępowań sądowych między obu stronami w innym państwie jedynie po to, aby ustalić miejsce zwykłego pobytu ich dziecka.

85. W związku z tym proponuję, aby na pytanie pierwsze Trybunał odpowiedział, że w sprawie takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym, gdy dziecko przeprowadziło się z jednego państwa członkowskiego do drugiego wraz z tym z rodziców, który wówczas miał prawo do pieczy nad tym dzieckiem i uzyskał zezwolenie sądu państwa członkowskiego pochodzenia na przeprowadzenie się do innego państwa członkowskiego, dziecko może co do zasady uzyskać zwykły pobyt w drugim państwie członkowskim. Okoliczność, że postępowanie dotyczące pieczy nad dzieckiem nadal toczy się w państwie członkowskim pochodzenia, nie powoduje zmiany tego ustalenia, ponieważ zwykły pobyt to pojęcie faktyczne, które nie zależy od ewentualnie toczących się postępowań sądowych.

C – *W przedmiocie pytania drugiego*

86. Poprzez pytanie drugie sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy ojciec albo sądy francuskie⁵⁶ zachowują prawo do pieczy nad dzieckiem w ten sposób, że

⁵⁵ – Można dodać, że matka przeprowadziła się z dzieckiem do Irlandii, wiedząc, że do sądu apelacyjnego w Bordeaux wniesiono apelację. Jak opisano powyżej, ojciec wniósł apelację w dniu 23 kwietnia 2012 r., podczas gdy matka przeprowadziła się do Irlandii w dniu 12 lipca 2012 r.

⁵⁶ – Zgodnie z wyjaśnieniami Republiki Francuskiej przedstawionymi podczas rozprawy we Francji sądy nie mogą zachowywać takiego prawa.

zatrzymanie dziecka w Irlandii staje się bezprawne. Oznacza to co do istoty, że sąd odsyłający potrzebuje uzyskać wykładnię konwencji haskiej, o której mowa w art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003, w celu ustalenia, czy obecność dziecka w Irlandii stanowi bezprawne zatrzymanie przez matkę.

87. Należy przypomnieć, że matka wyjechała z dzieckiem do Irlandii w dniu 12 lipca 2012 r. i pozostaje tam do dnia dzisiejszego. Przeprowadzenie się nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu w Angoulême z dnia 2 kwietnia 2012 r. W dniu 5 marca 2013 r. sąd apelacyjny w Bordeaux orzekł, że dziecko winno powrócić do Francji.

88. Wyjazd w dniu 12 lipca 2012 r. był zgodny z prawem. W tamtym czasie matka nie dopuściła się naruszenia prawa do pieczy⁵⁷.

89. Sąd odsyłający czyni wzmiankę o możliwym zaistnieniu bezprawnego zatrzymania „z dniem pierwszego naruszenia rozstrzygnięć dotyczących prawa do osobistej styczności z dzieckiem ustalonych przez sąd rodzinny w Angoulême w dniu 2 czerwca 2012 r.”⁵⁸. Opiera się to na założeniu, że „same sądy francuskie stwierdziły, że nadal mają »odpowiedzialność rodzicielską« w odniesieniu do dziecka pomimo jego obecności w Irlandii”⁵⁹.

90. Taki tok rozumowania nie może być utrzymany.

91. Zarówno konwencja haska z 1980 r., jak i rozporządzenie nr 2201/2003 odnoszą się do naruszenia prawa do *opieki* bądź *pieczy*, a nie prawa do *odwiedzin* bądź *osobistej styczności* z dzieckiem. Jeżeli chodzi o konwencję haską z 1980 r., brzmienie to wyraźnie odzwierciedla intencję autorów konwencji⁶⁰.

92. Nie można zatem uznać, że matka bezprawnie uprowadziła lub zatrzymała dziecko w dniu 12 lipca 2012 r. lub w kolejnych miesiącach następujących bezpośrednio po tej dacie⁶¹.

⁵⁷ – Jak wskazano wyżej, jest to bezsprzeczne.

⁵⁸ – Powinno być „2 kwietnia 2012 r.”.

⁵⁹ – Odniesienie, jakie we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd odsyłający czyni do wyroku Health Service Executive (C-92/12 PPU, EU:C:2012:255, pkt 59), aby ustalić, że sądy francuskie mają „odpowiedzialność rodzicielską” w odniesieniu do dziecka, jest nieistotne. W wyroku tym Trybunał jedynie przytacza definicje prawne zawarte w art. 2 ust. 7, 8 i 9 rozporządzenia nr 2201/2003.

⁶⁰ – Zobacz E. Pérez-Vera, *Explanatory Report*, Madrid, April 1981, pkt 65, dostępne [w językach francuskim i angielskim] pod adresem: <http://www.hcch.net/upload/expl28.pdf>: „Chociaż problemy, jakie mogą wyniknąć z naruszenia prawa do odwiedzin, w szczególności w sytuacji, gdy dziecko zostaje zabrane przez opiekuna za granicę, były rozpatrywane podczas czternastej sesji, głosem większości stwierdzono, że takich sytuacji nie można zaliczyć do tej samej kategorii co bezprawne uprowadzenie, któremu próbuje się zapobiegać”.

⁶¹ – Stanowisko to zdaje się potwierdzać sąd odsyłający, a ojciec go nie kwestionuje.

93. Ale co z okresem po dniu 5 marca 2013 r.?
94. W tym względzie ojciec twierdzi, że dziecko jest bezprawnie zatrzymywane w Irlandii od daty orzeczenia sądu apelacyjnego w Bordeaux⁶². Innymi słowy, w niniejszej sprawie należy ustalić, czy zgodne z prawem zabranie dziecka stało się bezprawnym zatrzymaniem.
95. Mam pewne wątpliwości, czy intencją umawiających się stron konwencji haskiej z 1980 r. było objęcie takiej sytuacji pojęciem bezprawnego zatrzymania. Zgodnie ze sprawozdaniem wyjaśniającym do konwencji haskiej z 1980 r. sytuacje przewidziane w konwencji wiążą się z użyciem siły w celu ustanowienia sztucznych powiązań w zakresie właściwości sądów na poziomie międzynarodowym, aby uzyskać prawo do opieki nad dzieckiem⁶³. Zgodnie ze sprawozdaniem wyjaśniającym istotne jest to, że dziecko zostaje zabrane ze środowiska rodzinnego i społecznego, w którym wzrastało⁶⁴. Nic nie wskazuje na zaistnienie takich okoliczności w niniejszej sprawie. W momencie wydania wyroku przez sąd apelacyjny w Bordeaux dziecko przebywało już w Irlandii od ponad siedmiu miesięcy. W tamtym momencie nie doszło więc do nagłego zabrania dziewczynki ze środowiska rodzinnego i społecznego.
96. Biorąc pod uwagę okoliczności niniejszej sprawy, nie mogę zatem dopatrzeć się, w jaki sposób zgodne z prawem zabranie dziecka mogło stać się bezprawnym zatrzymaniem⁶⁵.
97. Tok rozumowania w tym miejscu jest bardzo zbliżony do tego przyjętego powyżej w odniesieniu do kwestii zwykłego pobytu.
98. Taki wniosek jest według mnie zgodny z celem konwencji haskiej z 1980 r. oraz rozporządzenia nr 2201/2003. Przedmiotem analizy jest jedynie to, czy spełnione są kryteria odnoszące się do orzeczenia zarządzającego powrót na

⁶² – Pragnę przypomnieć, że sąd apelacyjny w Bordeaux w dniu 5 marca 2013 r. postanowił o łącznym wykonywaniu władzy rodzicielskiej oraz o tym, że dziecko powinno zamieszkiwać z ojcem wraz z zastrzeżeniem określonych praw do osobistej styczności z dzieckiem i do zakwaterowania dla matki. We wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wskazano, że ojciec zarzuca bezprawne zatrzymanie poczynając od tej daty, podczas gdy „matka skutecznie stwierdziła przed High Court w Irlandii, że bezpośrednio przed dniem 5 marca 2013 r. miejscem zwykłego pobytu H. była Irlandia, a tym samym sądy francuskie nie były już właściwe do rozstrzygnięcia w sprawie”. Pragnę podkreślić raz jeszcze, że kwestia tego, czy zachodzi bezprawne zatrzymanie, jest niezależna od tego, czy sądy francuskie „były właściwe do rozstrzygnięcia w sprawie”. Jak wskazano powyżej, jest to bez znaczenia z uwagi na różny przedmiot postępowań toczących się we Francji i w Irlandii.

⁶³ – Zobacz *Explanatory Report*, op.cit., pkt 11.

⁶⁴ – Ibidem.

⁶⁵ – Nie oznacza to, że ustaliłbym ogólną zasadę, w myśl której zgodne z prawem zabranie nigdy nie może zamienić się w bezprawne zatrzymanie. Zobacz także *Explanatory Report*, op.cit., pkt 12.

podstawie konwencji haskiej z 1980 r., o którym mowa w art. 11 rozporządzenia nr 2201/2003.

99. Nie jest to kwestia tożsama z uznawaniem i wykonywaniem orzeczeń sądów francuskich dotyczących prawa do pieczy. W rozporządzeniu przewidziano procedurę uznawania i wykonywania w tym względzie, w myśl rozdziału III rozporządzenia.

100. W związku z powyższym na pytanie drugie należy odpowiedzieć w ten sposób, że w sprawie takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym, gdy dziecko przeprowadziło się z jednego państwa członkowskiego do drugiego wraz z tym z rodziców, który wówczas miał prawo do pieczy nad tym dzieckiem i uzyskał zezwolenie sądu państwa członkowskiego pochodzenia na przeprowadzenie się do innego państwa członkowskiego, zmiana w zakresie prawa do pieczy wskutek wyroku sądu apelacyjnego w państwie członkowskim pochodzenia nie czyni zatrzymania bezprawnym.

D – W przedmiocie pytania trzeciego

101. Poprzez pytanie trzecie sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy jest on uprawniony do rozważenia kwestii zwykłego pobytu.

102. Odpowiedź na to pytanie jest twierdząca.

103. Chciałbym jednak powtórzyć i podkreślić, że do sądów irlandzkich należy określenie zwykłego pobytu dziecka jedynie na potrzeby konwencji haskiej z 1980 r., o której mowa w art. 11 rozporządzenia nr 2201/2003, tj. jedynie w celu ustalenia, czy doszło do bezprawnego zatrzymania.

104. Jurysdykcja sądu w sprawach dotyczących pieczy jest kwestią odrębną i wymaga rozpatrzenia na podstawie art. 8, 10 i 12 rozporządzenia nr 2201/2003, które są bez związku z niniejszym postępowaniem.

105. Proponuję zatem, aby na pytanie trzecie odpowiedzieć, że sąd w państwie członkowskim, do którego wpłynął wniosek o wydanie orzeczenia zarządzającego powrót w trybie konwencji haskiej z 1980 r., o której mowa w art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003, jest uprawniony do rozważenia kwestii zwykłego pobytu dziecka bezpośrednio przed zarzucanym bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem.

VII – Wnioski

106. W świetle powyższych rozważań proponuję, by Trybunał udzielił następujących odpowiedzi na postawione przez Supreme Court (Irlandia) pytania prejudycjalne:

- 1) Dla celów postanowienia w sprawie wniosku o wydanie orzeczenia zarządzającego powrót w trybie Konwencji haskiej z dnia 25 października 1980 r. dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, o której mowa w art. 11 ust. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000, w sprawie takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym, gdy dziecko przeprowadziło się z jednego państwa członkowskiego do drugiego wraz z tym z rodziców, który wówczas miał prawo do opieki nad tym dzieckiem i uzyskał zezwolenie sądu państwa członkowskiego pochodzenia na przeprowadzenie się do innego państwa członkowskiego, dziecko może co do zasady uzyskać zwykły pobyt w drugim państwie członkowskim. Okoliczność, że postępowanie dotyczące pieczy nad dzieckiem nadal toczy się w państwie członkowskim pochodzenia, nie powoduje zmiany tego ustalenia, ponieważ zwykły pobyt to pojęcie faktyczne, które nie zależy od ewentualnie toczących się postępowań sądowych.
- 2) Dla celów postanowienia w sprawie wniosku o wydanie orzeczenia zarządzającego powrót w trybie konwencji haskiej, o której mowa w art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003, w sprawie takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym, gdy dziecko przeprowadziło się z jednego państwa członkowskiego do drugiego wraz z tym z rodziców, który wówczas miał prawo do pieczy nad tym dzieckiem i uzyskał zezwolenie sądu państwa członkowskiego pochodzenia na przeprowadzenie się do innego państwa członkowskiego, zmiana w zakresie prawa do pieczy wskutek wyroku sądu apelacyjnego w państwie członkowskim pochodzenia nie czyni zatrzymania bezprawnym.
- 3) Sąd w państwie członkowskim, do którego wpłynął wniosek o wydanie orzeczenia zarządzającego powrót w trybie konwencji haskiej, o której mowa w art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003, jest uprawniony do rozważenia kwestii zwykłego pobytu dziecka bezpośrednio przed zarzucanym bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem.